

ISBN: 978-625-7854-97-9

© 2020 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

ketebe.com

Ketebe Yayınları: 397

Yayın Yönetmeni

Furkan Çalışkan

Editör

Cihan Aldık

Düzeltili

Samet Tınas

Kapak

Harun Tan

Mizanpaj

Tamer Turp

1. BASKI

Aralık 2020
İstanbul

Ketebe Yayınları

Sertifika No. 34989

Maltepe Mahallesi Fetih

Caddesi No: 6 Dk: 2

Topkapı 34010 İstanbul

Tel: 212.612 29 30

e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt

BPC Matbaacılık San. Tic. A.Ş.

Osmangazi Mah. Mehmet Kopuz

Cad. No:17/1 PK 34522

Esenyurt / İSTANBUL

Sertifika No: 48745

Telefon: 212 886 83 30

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Arabistanlı Philby

BİR İNGİLİZ CASUSUNUN VEHHÂBÎ
DEVLETİ'NİN KURULUŞUNDAKİ ROLÜ

LEYLİ SEDEF KALAYCI

KETEBE

Leyli Sedef KALAYCI

Leyli Sedef Kalaycı, 1982 yılında İzmir'in Urla ilçesinde doğdu. İlk ve ortaöğrenimini sırasıyla İzmir'de ve Manisa'da tamamladıktan sonra 2007 yılında Boğaziçi Üniversitesi Kimya Öğretmenliği Bölümü'nden mezun oldu. Mesleğini icra etmeyen Kalaycı, 2003 yılından itibaren yurt içi ve yurt dışında AB Kalkınma ve Destek Programları çerçevesinde eğitimler aldı. Eğitim, sağlık ve sosyo-kültürel alanda faaliyet gösteren çeşitli kamu ve sivil toplum kuruluşlarında ulusal ve uluslararası projelerde danışman olarak görev yaptı. 2012-2016 yılları arasında Avrupa İslam Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nde okudu. 2019 yılında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yüksek lisansını tamamlayan Kalaycı, halen İslam Mezhepleri Tarihi alanında doktora çalışmalarına devam etmektedir. Evli ve iki çocuk annesidir.

Çalışmanın bitimine az zaman kala
@bitutamani bırakarak aramızdan ayrılan
küçüğüm Ferda'ya...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
KISALTMALAR LİSTESİ.....	13

BİRİNCİ BÖLÜM

18. YÜZYIL ARABİSTAN'I VE

KURULAN VEHHÂBÎ DEVLETLERİ

ARAP YARIMADASI: COĞRAFYA, TARİH, SİYASET, DİN.....	17
Coğrafi Özellikler ve Sosyolojik Yapı	17
Siyasi ve Dinî Yapı.....	21
MUHAMMED B. ABDÜLVEHHÂB VE	
VEHHÂBİLİĞİN ORTAYA ÇIKIŞI.....	25
Selefilik	25
Vehhâbilik	28
BÖLGEDE KURULAN VEHHÂBÎ DEVLETLERİ.....	36
Dir'iyye Anlaşması ve İlk Vehhâbî Devleti (1744-1818).....	36
İkinci Vehhâbî Devleti (1822-1891)	43
Üçüncü Vehhâbî Devleti: Suudi Arabistan Krallığı.....	48

İKİNCİ BÖLÜM

HARRY ST. JOHN BRIDGER PHILBY:

HAYATI VE VEHHÂBİLİĞE GİDEN YOL

DOĞDUĞU DÖNEM.....	55
Britanya.....	55
Hindistan.....	58

HARRY ST. JOHN BRIDGER PHILBY	63
Doğumu, Çocukluğu ve Eğitimi	63
Hindistan Kamu Görevi	71
Mezopotamya Görevi	77
İlk Arabistan Seyahati ve Vehhâbî Liderle İlk Karşılaşma..	82
Savaş Sonrası İngiltere	85
Irak-Ürdün Görevleri ve İngiliz Hükûmetinden İstifası.....	86
İbn Suud'un Himayesine Girmesi ve İslam'ı Seçmesi.....	93
Beyrut'a Sürgün, Ölümü ve Eserleri.....	100

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
VEHHÂBÎ DEVLETİN KURULUŞU VE
PHILBY'NİN ROLÜ

İNGİLİZLERİN ORTADOĞU POLİTİKASINA	
GENEL BAKIŞ.....	107
Ortadoğuda Philby'nin Beraberindeki Aktörler	112
XX. YÜZYIL BAŞINDA	
VEHHÂBÎ-İNGİLİZ İLİŞKİLERİ VE PHILBY'NİN ROLÜ	123
Savaş Öncesi Dönem (1904-1914)	123
Birinci Dünya Savaşı ve Sonrası Dönem.....	133
Arap Liderliği Noktasında Haşimî-Vehhâbî Rekabeti	136
Philby'nin Necd Misyonu 1917	139
İbn Suud'un Şerif Hüseyin'e Karşı Zaferi ve	
Vehhâbî Devleti'nin Kuruluşu	149
PHILBY'NİN DEVLETİN KURULUŞUNDAN SONRA	
ALMIŞ OLDUĞU ROLLER	157
Müsteşar Philby (1927-1953).....	158
Tüccar Philby (1926-1955).....	163
Seyyah, Coğrafyacı ve Bilim İnsanı Philby	167
Yazar ve Oryantalist Philby.....	171
SONUÇ.....	175
KAYNAKÇA	183

ÖNSÖZ

İngiltere, Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı öncesi politik ve ekonomik buhranlarından istifade ederek, Doğu memleketlerini başta siyasi ve iktisadi olmak üzere birçok yönden kontrol altına almak için özel yetiştirilmiş devlet adamlarını bu bölgelere gönderdi. Özellikle Osmanlı topraklarında yaşayan azınlıkları politik özne kabul ederek bunların bulunduğu alanlarda nüfuzunu arttırdı. Bağımsızlıklarını kazanmaları hususunda onları cesaretlendirmekle kalmadı, onlara bu iş için gerekli en önemli iki şeyi verdi: Fikir ve para... Birinci Dünya Savaşı'nın cereyan ettiği yerler arasında olan Arabistan topraklarındaki Vehhâbîler de o dönemde İngiliz etkisi altına alınmaya çalışılmış önemli topluluklardandı. Vehhâbîlik, muhaliflerin isimlendirmesi olmasına rağmen literatürde oldukça yaygın bir şekilde yer alır ve Suudi Arabistan'ın dini yorumlama biçimi olarak kabul edilir. Gerek Türkiye'de gerekse dünyada Vehhâbî Devleti'nin tarihi, kuruluşu ve faaliyetleri ile ilgili önemli akademik çalışmalar yapıldı ve yapılıyor. Ancak bunlar İngiltere'nin bölgeye yönelik politikalarına, bunların aktörlerine, bu aktörlerin faaliyetlerine gerektiği kadar yer veriyor mu? Burada tarihi roller üstlenmiş şahıslar kimlerdi? Bunların geçmişi, eğitimi, yetiştirilmesi ne şekilde olmuştu?

“Birinci Dünya savaşında Hicaz cephesinde, Şerif Hüseyin'in talih-siz isyanında İngiliz casusu Lawrence'ın oynadığı rolü herkes bilir de Necid'de, Suûdilerin nezdindeki İngiliz casusu ve danışmanı